

ZAPISNIK

sa 14. sjednice Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, održane 3. aprila 2018. godine

Sjednica je počela u 11 sati.

Sjednici je predsjedavala Nada Drobnjak, predsjednica Odbora.

Sjednici su prisustvovali član/ice Odbora: Branka Tanasijević, Zvonko Vuković, Sanja Pavićević, Maja Bakrač.

Saglasno članu 56 Poslovnika Skupštine, odsustvo sa sjednice najavila je Aleksandra Vuković.

Saglasno članu 65 stav 2 Poslovnika Skupštine, odsutnu članicu Odbora zamijenio je poslanik Nikola Rakočević.

Sjednici su prisustvovali: predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore Halil Duković, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Siniša Bjeković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković, generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Leon Gjokaj, načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Biljana Pejović, načelnica Direkcije za predškolsko vaspitanje i obrazovanje u Ministarstvu prosvjete Tamara Milić, šefica Kabineta ministra za ljudska i manjinska prava Sanja Žugić, Barbara Rotovnik, savjetnica za vladavinu prava i evropske integracije u Delegaciji EU u Crnoj Gori i Mladenka Tešić, program menadžerka za ljudska prava i demokratiju u Delegaciji EU u Crnoj Gori, Fana Delija, Fatima Naza, Maja Jovović i Sadona Delija, NVO „Centar za romske inicijative“, Samir Jaha, NVO „Mladi Romi“, Milan Radović, NVO „Građanska alijansa“, Aida Petrović, NVO „Crnogorski ženski lobi“, Maja Petek, CARE International, Elvis Beriša, NVO „Koračajte sa nama“, Behija Ramović, NVO Ženska RAE mreža „Prva“, Dejvid Sejdović, Suad Mujaj, Kriste Sokoli, Senad Sejdović, Boris Adžović i Rada Đurković, Međunarodna fondacija „Ruka prijateljstva“, Veljbona Naza, Mahija Gaši, Šejla Pepić, Nazifa Mevljudi i Mirjeta Ajdezi, pripadnice romske i egipćanske zajednice.

Rad sjednice pratili/e su predstavnici/e medija.

Predsjednica Odbora je objavila da je dnevni red sjednice

Konsultativno saslušanje ministra prosvjete Damira Šehovića, ministra za ljudska i manjinska prava Mehmeda Zenke i generalne direktorice Direktorata za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde Marijane Laković - Drašković, na temu „Ostvarivanje dječjih prava u romskoj zajednici u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na obrazovanje djevojčica“.

Sjednicu je otvorio predsjednik Skupštine Crne Gore Ivan Brajović.

U uvodnom obraćanju predsjednik Brajović, je istakao da je obrazovanje jedan od najvažnijih preduslova ekonomske samostalnosti i istinske emancipacije pripadnika ove zajednice, i da pored značajnijih pomaka u toj oblasti treba raditi na daljem povećanju njihovog obrazovnog nivoa. Problemi romske populacije su problem crnogorskog društva i svijest o tome svakodnevno raste, poručio je predsjednik Brajović.

Predsjednik se uoči sjednice susreo sa predstavnicima udruženja koja se bave unapređenjem položaja pripadnika romske zajednice u društvu i istakao da crnogorski parlament predstavlja instituciju otvorenu za okupljanje i razgovor o potrebama svih članova društva. Predstavnici udruženja su tokom razgovora kao prioriteta pitanja naveli socijalno-ekonomski status, nedovoljnu informisanost, rane i ugovorene brakove, nasilje u porodici i društvu, pri čemu su naveli ohrabrujući podatak o visokom procentu

spremnosti pripadnika romske zajednice da rade na rješavanju svog statusa, kao i visok stepen povjerenja u institucije sistema.

Ministar za ljudska i manjinska prava Mehmet Zenka je reagovao povodom po njegovom mišljenju neprimjerenog obraćanja poslanika Milana Kneževića poslanici Aleksandri Vuković i pozvao nevladine organizacije da i one reaguju i podignu glas u odbranu ravnopravnosti žena.

Predsjednica Odbora Nada Drobnjak u uvodnom obraćanju je saopštila da je Odbor, povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma, 8. aprila, organizovao konsultativno saslušanje predstavnika Vlade Crne Gore, na temu „Ostvarivanje dječjih prava u romskoj zajednici u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na obrazovanje djevojčica“, i naglasila da će Odbor nastaviti da afirmiše politiku antidiskriminacije, kao i aktivnosti koje daju podsticaj unapređenju ukupnog položaja romske i egipćanske zajednice, poštovanja ljudskih prava i sloboda i posebno stvaranja uslova za bolji položaj i zaštitu djece i žena u romskoj i egipćanskoj populaciji.

Ministar za ljudska i manjinska prava Mehmet Zenka predstavio je aktivnosti i mjere koje u ovoj oblasti, posebno u dijelu promocije važnosti obrazovanja sprovodi Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. Kako je saopštio, Crna Gora je prepoznala izazove sa kojima se suočavaju pripadnici/e romske i egipćanske zajednice i aktivno radi na poboljšanju njihovog društvenog i ekonomskog položaja. Vlada Crne Gore, u martu 2016. godine usvojila je Strategiju za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020, koju prate jednogodišnji akcioni planovi i izvještaji. Mjere i aktivnosti koje su do sada preduzete u cilju unapređenja položaja Roma i Egipćana, rezultirale su značajnim promjenama.

Mladi Romi i Egipćani predstavljaju pokretačku snagu za integraciju cjelokupne romske zajednice zbog čega se u budžetu države izdvajaju finansijska sredstva u cilju postizanja potpune integracije pripadnika ove populacije u društvene tokove crnogorskog društva. Kao i prethodnih godina tako su i na početku školske 2017/2018. godine, obezbijedeni besplatni udžbenici za djecu romske i egipćanske populacije. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava obezbjeđuje udžbenika za učenike I, II i III razreda osnovne škole, a za učenike od IV do IX razreda udžbenike obezbjeđuje Ministarstvo prosvjete. Svim učenicima srednjih škola obezbjeđene su stipendije u iznosu od 60 €, a studentima u iznosu od 150 €, na mjesečnom nivou, što je izuzetno značajan doprinos povećanju broja srednjoškolaca i studenata, s obzirom na izuzetno nisku finansijsku moć većine pripadnika navedene populacije. Obrazovanje i podrška promociji nastavka obrazovanja, posebno za djecu romske i egipćanske populacije od presudnog je značaja. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u cilju motivisanja romskih i egipćanskih učenika/ca za redovno pohađanje nastave i nastavkom školovanja organizuje besplatno sedmodnevno zimovanje/ljetovanje u Dječjem odmaralištu na Ivanovim koritima, Cetinje. Zimovanje je 2017. godine organizovano za 21 učenika/učenicu, a ljetovanje za 17 učenika i učenica VII, VIII i IX razreda osnovnih škola srednje i južne ragije. Pored niza rekreativnih aktivnosti djeca su svakodnevno pohađala časove romskog jezika, u cilju očuvanja maternjeg jezika i svoje kulture.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je, u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova, Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima, lokalnim samoupravama, Centrom za socijalni rad, Crvenim krstom i NVO „Centar za romske inicijative“, realizovalo 12 kampanja u romskim i egipćanskim naseljima u Ulcinju, Baru, Tivtu, Kotoru, Budvi, Cetinju, Beranama, Bijelom Polju, Pljevljima, Herceg Novom, Nikšiću i Podgorici o problemu nasilja nad ženama i prisilnim dječjim brakovima. Učesnici/e su upoznati sa štetnim efektima dječjih ugovorenih/prisilnih brakova, kao i sa zakonskom regulativom u ovoj oblasti. Tom prilikom distribuirani su informativni flajeri na crnogorkom, romskom i albanskom jeziku. Takođe, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa nadležnim institucijama i nevladinim organizacijama organizovalo je osam edukativnih radionica namijenjenih roditeljima romske i egipćanske djece, djeci, romskim aktivistkinjama, službenicima/službenicama državne uprave, o zaštiti od nasilja u porodici i maloljetničkim

prisilnim brakovima među romskom i egipćanskom populacijom. Edukativne aktivnosti sprovedene su u Tivtu, Kotoru, Beranama, Bijelom Polju, Pljevljima, Herceg Novom, Nikšiću i Podgorici. Aktivnošću je bilo obuhvaćeno 110 učenika/ca i 150 pripadnika romske i egipćanske populacije. Takođe, u cilju motivacije roditelja učenika/ca romske i egipćanske populacije da njihova djeca redovno pohađaju nastavu, predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava u saradnji sa osnovnim školama realizovali su motivacione časove/edukacije u Podgorici, Bijelom Polju i Beranama. Podaci pokazuju da je broj djece u osnovnim školama 1860, srednjoškolaca 142 i studenata 27. Po mišljenju ministra Mehmeda Zenke postignut je vidan napredak u broju upisanih srednjoškolaca/ki, ali i dalje treba težiti ostvarenju cilja da svi učenici romske i egipćanske zajednice koji završe osnovnu školu nastave školovanje.

Ministar prosvjete Damir Šehović tokom uvodnog izlaganja je saopštio da se u radu sa djecom romske i egipćanske populacije fokus stavlja na njihovu integraciju, pravičnost, kvalitet, kontinuitet obrazovanja i poboljšanje školskog i socijalnog postignuća. U školskoj 2017/2018. godini upisano je 2192 RE djece, od čega 1192 dječaka i 1000 djevojčica. Predškolsko obrazovanje pohađalo je 190 polaznika, od čega 113 dječaka i 77 djevojčica. U osnovnu školu se upisalo 1860 učenika, od čega 998 dječaka i 862 djevojčica. Srednje obrazovanje pohađa ukupno 142 učenika, od čega 79 dječaka i 63 djevojčice. Na fakultetima nastavu pohađaju 24 studenta RE populacije. U opštinama u kojima se bilježi značajan broj RE populacije: Podgorica, Nikšić, Berane, Bijelo Polje, Tivat, Herceg Novi, Bar, Ulcinj, Kotor, Cetinje, Pljevlja, osmišljen je dopunski mehanizam pune integracije djece u redovne predškolske aktivnosti kroz redovne vaspitne grupe, vaspitne grupe u romskim naseljima i interaktivne službe. U 9 predškolskih ustanova u: Baru, Tivtu, Herceg Novom, Kotoru, Cetinju, Nikšiću, Podgorici, Beranama i Bijelom Polju, tokom juna šestu godinu zaredom organizuju se pripremni vrtići za romsku i egipćansku djecu koja nijesu obuhvaćena formalnim obrazovanjem, a stekla su zakonsko pravo za upis u prvi razred. Zavod za školstvo sprovodi obuku za vaspitače i finansijski podržava 9 medijatora za vrijeme trajanja ovog programa. Takođe, sprovodi se kampanja za upis RE djece u prvi razred osnovne škole, tokom koje se dijele flajeri u kojima je detaljno objašnjen postupak upisa u prvi razred. Flajeri su štampani na crnogorskom, albanskom i romskom jeziku. Ministar je posebno naglasio da je od prošle školske godine zatvoreno Područno odjeljenje JU OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“ na Kampu Konik i da su učenici postupno upisivani u sedam osnovnih škola u Podgorici. U cilju podrške za ove aktivnosti kao i promociju pravičnosti, za ovu djecu svake godine obezbjeđuju se besplatni udžbenici. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava obezbjeđuje besplatne udžbenike za prvi ciklus osnovne škole, a Ministarstvo prosvete za ostale učenike osnovne škole. Takođe, od 2008/09. godine obezbijeđen je prevoz za sve učenike RE populacije u Podgorici. Slijedeći ovaj primjer i važnost rješavanja i ovog problema, Fond za obrazovanje Roma (REF) opredijelilo je sredstva za nabavku dva vozila za prevoz RE učenika u osnovnim školama u Nikšiću i Beranama. Kroz program „Studentski volonterizam“ pruža se jezička podrška i dopunska nastava djeci iz sedam škola u Podgorici. Svim učenicima srednjih škola obezbijeđene su stipendije u iznosu od 60 €, a studentima u iznosu od 150 €. Svi zainteresovani srednjoškolci su upisani na fakultete (24 studenta). Za školsku godinu 2018/2019. planirano je da se iz Budžeta finansira 20 medijatora saradnika u socijalnoj inkluziji za rad u školama.

Kada je riječ o specifičnim aktivnostima u odnosu na rodnu ravnopravnost – fokus na RE djevojčice, urađen je flajer *Čuvajmo djecu od trgovine ljudima* namijenjen zaposlenima u školama da bi prepoznali pokazatelje koji upućuju na postojanje sumnje da je neko dijete žrtva bilo kog oblika trgovine ljudima (prinudni dječji rad: prosjačenje, seksualna eksploatacija, prinudni/maloljetnički brakovi) i u odnosu na to preduzeli profesionalne mjere. U saradnji sa Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima, realizovane su dvije dvodnevne obuke na temu Prevencija ranih i ugovorenih brakova i ekonomske eksploatacije djece za 50 nastavnika i stručnih saradnika iz tri podgoričke i tri nikšićke osnovne škole.

Tema rodna ravnopravnost je takođe sastavni dio obuke za višedimenzionalni individualizovani pristup učenju i sveukupnog razvoja djece predškolskog uzrasta koju je u prvom krugu prošlo 26 učesnika, da bi nakon toga bile sprovedene obuke za kolege iz ustanova. Kroz ovu formu edukacije prošlo 1152

vaspitača, stručnih saradnika, predstavnika uprava vrtića. Povodom „16 dana aktivizma borbe protiv nasilja nad ženama“ sa sistemom Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori i NVO „Prazan prostor“, organizovana je interaktivna pozorišna predstava na temu nasilje u mladalačkim vezama namijenjena učenicima III i IV razreda srednje škole. Kurikulum za međupredmetne teme (osnovne i srednje škole), među kojima i za rodnu ravnopravnost, urađen je i dostupan na sajtu Zavoda za školstvo.

Zbog snažne izloženosti riziku od prekida školovanja za djecu RE populacije, a posebno za djevojčice, Zavod za školstvo je formirao tim za prevenciju napuštanja školovanja u Podgorici, s ciljem identifikacije problema i prevencije rizika napuštanja školovanja. Formirani su timovi u osnovnim školama u Nikšiću i Beranama. Prethodno je razvijen mehanizam za sprečavanje napuštanja školovanja i prateći priručnik *Upravljanje slučajeva u službi sprječavanja napuštanja i odbijanja školovanja* i realizovan je čitav niz drugih aktivnosti koje imaju isti cilj. Takođe, urađen je Protokol o postupanju i prevenciji ranog napuštanja školovanja s jasno razrađenim multidisciplinarnim postupanjima nadležnih institucija. U Ministarstvu prosvjete u okviru informacionog sistema urađena je aplikacija u cilju prepoznavanja rizika ranog napuštanja na nivou osnovne i srednje škole. Postavljeni su indikatori rizika, parametri evidencije, kriterijumi za upozorenje i mjere koje treba preduzeti.

U završnom dijelu diskusije ministar prosvjete Damir Šehović ocijenio je važnim da je problem identifikovan, da bilježimo značajne rezultate kada je riječ o obrazovanju romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori, ali isto tako da prostora za unapređenje ima i da očekuje podršku ne samo od strane nadležnih državnih organa već i od nevladinih organizacija i cjelokupne zainteresovane javnosti.

Generalna direktorica Direktorata za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde Marijana Laković Drašković saopštila je između ostalog da Ministarstvo pravde prateći i uvažavajući potrebe društvenog ambijenta radi na unapređenju zakonodavnog okvira kada je u pitanju unapređenje prava žena i prava djeteta i prati primjenu tih propisa.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković informisala je učesnike sjednice da je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore podnio alternativni izvještaj o drugom i trećem periodičnom izvještaju Crne Gore o primjeni Konvencije UN o pravima djeteta, i nakon dobijenih preporuka će se pristupiti njihovoj implementaciji. Između ostalog, saopštila je da se prava djece iz romske zajednice svakodnevno krše i da je za rješavanje tih problema neophodna međusektorska saradnja i saradnja sa lokalnim zajednicama i ukazala na činjenicu da u Crnoj Gori još uvijek ima djece koja ne posjeduju lična dokumenta.

U raspravi su kroz pitanja, komentare i ukazivanje na moguća rješenja problema koji su apostrofirani, učestvovali: Samir Jaha, NVO "Mladi Romi", Šejla Pepić, pripadnica romske i egipćanske zajednice, Sadona Delija, Centar za romske inicijative - Nikšić, Dejvid Sejdović, Međunarodna fondacija "Ruka prijateljstva", Veljbona Naza, pripadnica romske i egipćanske zajednice, Mahija Gaši, pripadnica romske i egipćanske zajednice, Fana Delija, izvršna koordinatorka Centra za romske inicijative - Nikšić, Aida Petrović, izvršna direktorica NVO "Crnogorski ženski lobi", Mevljudi Nazafa, pripadnica romske i egipćanske zajednice, Maja Petek, CARE International.

Kao prioriteta izdvojena su pitanja - socijalno ekonomskog statusa, nedovoljne informisanosti, ranih i ugovorenih brakova, nasilja u porodici i društvu.

Zaključujući sjednicu predsjednica Odbora je saopštila da ohrabruje podatak o visokom stepenu spremnosti pripadnika/ca romske zajednice da rade na rješavanju svog statusa, kao i visok stepen povjerenja u institucije sistema.

Sjednica je završena u 14 sati.

SEKRETARKA ODBORA
Snežana Grupković,s.r.

PRESEDNICA ODBORA
Nada Drobniak,s.r.